

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาศาเหตุของความยากจนเพื่อสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจน โดยการพึ่งตนเองประชาชน ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ครึ่งนี้ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยอภิปรายผลและข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาปัญหาความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ช่วงที่ 1 การศึกษาปัญหาของความยากจน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 82ครัวเรือนๆ ละ 1 คน

ช่วงที่ 2 การสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขความยากจนด้วยวิธีการพึ่งตนเอง

ประชากรที่ใช้ในกระบวนการ A-I-C ประชาคมหมู่บ้าน จำนวน 33 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาของความยากจน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น

2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพโดยทั่วไปของผู้ตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาของความยากจน ตำบลหนองพิกุล

อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านรายรับ / รายได้น้อย จำนวน 10 ข้อ และด้านรายจ่าย

จำนวน 20 ข้อ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประมาณค่า 4 ระดับ คือ มากที่สุด มาก น้อย น้อยที่สุด

ช่วงที่ 2 สร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคความยากจนโดยการพึ่งตนเอง ตำบลหนองพิกุลอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สังเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ วิเคราะห์ข้อมูลประมวลผลด้านคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพื่อคำนวณหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปผลได้ดังนี้

ช่วงที่ 1 ศึกษาปัญหาของความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพโดยทั่วไปของประชากรที่ใช้มีทั้งสิ้น 82 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีสถานภาพสมรสและอยู่ด้วยกัน จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา 1 – 4 และมีอาชีพรับจ้าง

ตอนที่ 2 การศึกษาปัญหาความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ทางด้านรายรับและรายจ่าย

โดยภาพรวมพบว่าปัญหาความยากจนของตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีปัญหาระดับน้อย และเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าปัญหาความยากจนด้านรายรับ / รายได้น้อย มีปัญหาสูงสุดอันดับ 1 รองลงมาคือ ปัญหา ความยากจนด้านรายจ่าย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัญหาความยากจนด้านรายรับ / รายได้น้อย มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีปัญหาจากการมีรายได้ทางเดียวเป็นอันดับสูงสุด รองลงมาคือ ขาดที่ดินทำกิน หรือขาดแหล่งประกอบกิจการ ส่วนขาดคุณธรรมในการประกอบอาชีพ เช่น ความขยันหมั่นเพียร เอาใจใส่ตั้งใจจริง ความซื่อตรง มีปัญหาต่ำสุด

2. ปัญหาความยากจนด้านรายจ่าย มีปัญหาโดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีปัญหาจากค่าน้ำมันรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว เป็นอันดับสูงสุด

รองลงมาคือ จ่ายเงินซื้อค่าข้าวสาร ส่วนการมีหนี้สินต้องผ่อนค่าเครื่องไฟฟ้าในครัวเรือนมีปัญหาน้อยสุด

ช่วงที่ 2 สร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเอง ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ สรุปได้ดังนี้

1. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ
2. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงแหล่งบริการของรัฐ
3. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ
4. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพในการประหยัดและการออม
5. ยุทธศาสตร์การจัดสวัสดิการสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การศึกษาปัญหาความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

1. ปัญหาความยากจนด้านรายรับ / รายได้น้อย

1.1 ผลการวิจัยพบว่าจากการศึกษาปัญหาความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

1. การมีรายได้จากการประกอบทางเดียว
2. ปัญหาขาดที่ดินทำกิน
3. ราคาผลผลิตตกต่ำ หรือค่าจ้างแรงงานต่ำ
4. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์/รถมอเตอร์ไซด์
5. รายจ่ายจากการซื้อข้าวสาร
6. ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ

1.2 ผลการวิจัยพบว่าได้สอดคล้องกับนักเศรษฐศาสตร์ วิทยากร เชียงกุล (2545) ได้กล่าวว่า สาเหตุความของยากจนในเชิงปัญหาได้คำนวณความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตของครัวเรือนออกมาเป็นตัวเงิน “เส้นความยากจน” เป็นตัวแบบชี้วัดความยากจนในแง่รายได้ และสอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาเศรษฐกิจ ของสุดใจ หูลพานิชย์กิจ (2545) ได้กล่าวว่ามนุษย์มีการดำรงชีพที่ดีขึ้นสามารถแก้ไขปัญหา ได้แก่ มาตรฐานการครองชีพ และการกระจายรายได้ ด้านรายได้/รายรับ และด้านรายจ่าย โดยเรียงลำดับปัญหาหนักไปปัญหาน้อยดังต่อไปนี้

ด้านรายได้/รายรับ

อันดับที่ 1 การมีรายได้จากการประกอบทางเดียว พบว่าสอดคล้องกับแนว ความคิด ของ อคิน รพีพัฒน์ (2542) กล่าวว่าสาเหตุความยากจนมีสาเหตุมาจากการมีรายได้ไม่เพียงพอที่จะดำรงชีพอย่างเหมาะสม

อันดับที่ 2 ปัญหาขาดที่ดินทำกิน พบว่า สอดคล้องกับแนวความคิดของ สมจินต์ และคณะ (2543) กล่าวว่าสาเหตุความยากจนในภาคกลางขาดที่ดินทำกินทำให้ไม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพ จึงต้องไปทำงานรับจ้างอีกทั้งมีการศึกษาน้อย ทำให้การประกอบอาชีพไม่เต็มที่จึงมีรายได้น้อย

อันดับที่ 3 ราคาผลผลิตตกต่ำ หรือค่าจ้างแรงงานต่ำ พบว่า สอดคล้องผลการวิจัย พบว่าสอดคล้องแนวความคิด อคิน รพีพัฒน์ (2542) กล่าวว่าสาเหตุความยากจนมีสาเหตุมาจากวิธีการผลิต และวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ทำให้ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพ และเป็นหนี้เพราะต้องซื้อของแพงแต่ต้องขายผลผลิตในราคาถูก

ด้านรายจ่าย

อันดับที่ 1 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์ / รถมอเตอร์ไซด์ พบว่าสอดคล้องแนวความคิด อคิน รพีพัฒน์ (2542) กล่าวว่าสาเหตุความยากจนมีสาเหตุมาจากวิธีการผลิต และวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ทำให้ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพและจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น

อันดับที่ 2 รายจ่ายจากการซื้อข้าวสาร พบว่าสอดคล้องแนวความคิด อคิน รพีพัฒน์ (2542) กล่าวว่าสาเหตุความยากจนมีสาเหตุมาจากวิธีการผลิต และวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ทำให้ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพและจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น

อันดับที่ 3 ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงที่ใช้ในการประกอบอาชีพ พบว่าสอดคล้องแนวความคิด อคิน รพีพัฒน์ (2542) กล่าวว่าสาเหตุความยากจนมีสาเหตุมาจากวิธีการผลิต และวิถีชีวิตแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ทำให้ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับการดำรงชีพและจับจ่ายใช้สอยเพิ่มขึ้น

1.3 ผู้วิจัยได้พบว่าปัญหา/สาเหตุความยากจน ของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. นอกเหนือจากในเรื่องรายได้/รายรับ – รายจ่าย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสาเหตุมาจากประชาชนมีอายุมากตั้งแต่ 60 ขึ้นไปและมีความพิการ ถึงร้อยละ 35 และพบว่าประชาชนไม่ได้การศึกษาถึง ร้อยละ 15.9 สอดคล้องงานวิจัยของ จอห์น เคอร์เนอร์ กัลเบรท (2524) และ เอเวอร์เรตต์ เอ็ม โรเจอร์ (1968) สาเหตุความยากจนมาจากประชาชนไม่ได้รับการศึกษาทำให้เสียโอกาส ถูกเอาเปรียบ และทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวได้ อีกทั้งต้องมี

รายจ่ายในด้านการรักษาพยาบาล ซึ่งเป็นสาเหตุที่มีรายได้น้อยไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และไม่สามารถที่จะพัฒนาในด้านการส่งเสริมการประกอบอาชีพ หรือการพัฒนาศักยภาพได้นอกจากการจัดสวัสดิการสังคมเพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

2. สร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีรายได้น้อยต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ผู้วิจัยได้นำปัญหา/สาเหตุความยากจน จากการประชุมประชาคมนำมาวางแผนการปฏิบัติของประชาชน (A-I-C) จำนวน 33 คน ระดมความคิดและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจน ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ มีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยเห็นว่าที่ควรนำมาอภิปราย ดังนี้

2.1 จากการศึกษาผู้วิจัยได้มี ข้อเสนอ จากการระดมความคิดสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีรายได้น้อยต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. โดยการนำนโยบายของรัฐบาลที่กำหนดนโยบายเร่งด่วนที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน นำแผนพัฒนาจังหวัดนครสวรรค์ โดยกำหนดสร้างยุทธศาสตร์ ในกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) โดยตัวแทนกลุ่มประชาชนได้แก่ประธานประชาคมแต่ละฝ่ายแต่ละหมู่บ้านระดมความคิดหาแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจนของกลุ่มประชาชนที่มีรายได้น้อยต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. นำไปสู่ภาคปฏิบัติและสอดคล้องกับประชาชนในพื้นที่และปัญหาความเดือดร้อนที่แท้จริงของประชาชนได้ 5 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 คือ การเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ ได้กำหนดกลยุทธ์ รองรับไว้ 2 กลยุทธ์ คือ การส่งเสริมและสนับสนุนอาชีพ การฝึกอบรมพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อประชาชนได้มีอาชีพเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน สามารถพึ่งตนเองได้

ยุทธศาสตร์ที่ 2 คือ การเสริมสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้าถึงบริการของรัฐให้ประชาชนเข้าถึงเงินทุน ที่ประชุมได้กำหนดกลยุทธ์รองรับ 2 กลยุทธ์ คือ การให้สิทธิในที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยเพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงในการดำรงชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 3 คือ การเสริมสร้างให้ประชาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รณรงค์ให้ประชาชนนำวัสดุจากแหล่งธรรมชาติได้มาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ได้กำหนดกลยุทธ์รองรับ 2 กลยุทธ์ คือ ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้ลดต้นทุนในการผลิต

ยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพประหยัดและการอดออม รณรงค์ให้ประชาชนมีความละเอียดรอบคอบการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันของครอบครัวเพื่อลดในส่วนที่ไม่จำเป็นลง ได้กำหนดกลยุทธ์รองรับ 2 กลยุทธ์ คือ การส่งเสริมการนำปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในครัวเรือน การส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อลดรายจ่ายในครัวเรือน และสร้างเสริมอุปนิสัยในการออม เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุและผู้พิการที่ไม่สามารถที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ แต่ต้องได้รับการสงเคราะห์และจัดสวัสดิการเพื่อจะได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและอยู่ได้ในสังคมกำหนดกลยุทธ์ได้กำหนดกลยุทธ์รองรับ 1 กลยุทธ์ คือ การจัดสวัสดิการสังคมให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ

จากการพิจารณายุทธศาสตร์ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ จะพบว่าประชาชนจะได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและมีรายได้เพิ่ม สามารถพึ่งตนเอง และดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม

2.2 จากการศึกษาการสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเองสอดคล้องกับแนวความคิดของ สุดใจ ทูลพาณิชย์ (2545) เห็นว่าปัญหาทางเศรษฐกิจทางด้านโครงสร้างประชาชนต้องมี มาตรฐานการครองชีพ กระจายรายได้ การมีงานทำ การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน เพื่อยกระดับรายได้และมีการบริโภคสินค้าที่เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้อง แนวคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยึดความจำเป็นพื้นฐานเป็นสำคัญ(2545) คือการกระจายรายได้ ส่งเสริมการออม ลดการพึ่งพาสินค้าจากต่างประเทศและสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงแบบพึ่งตนเอง ของสำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2543) เห็นว่าการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำมาเป็นแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนในแบบพื้นฐานวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย จะทำให้สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนได้ ซึ่งต้องมีความพอเพียง 7 ประการ คือ มีความพอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัวไม่ทำให้เกิดช่องว่างภายในชุมชน จิตใจพอเพียงอาทรกับคนอื่น การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อมทำให้มีที่ยืน ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปัญญาพอเพียงที่จะเรียนรู้และแก้ปัญหาาร่วมกัน อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมประเพณีของวิถีชีวิตของชุมชน และความมั่นคงพอเพียงคือไม่รวยเร็ว จนเร็วเกินไป มีความรักและเอื้ออวยได้การดำรงชีวิตแบบพอกินพอใช้ เป็นการผลิตและการบริโภคที่อยู่อย่างพอประมาณ

2.3 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความจนโดยการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. เป็นการแก้ปัญหาจากบนพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่ต้องรู้ทันตัวเองตลอดเวลา และเข้าใจรู้ทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในขณะนี้ ถ้าประชาชนจะดำรงชีวิตตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง “ ดังนั้น ประชาชนต้องเริ่มที่ตนเองในการวางแผนการใช้จ่ายภายในครอบครัว โดยการจัดทำบัญชีของครัวเรือน มีการวางแผนค่าใช้จ่ายในครัวเรือน และรู้จักเก็บออมเงินเพื่อไว้ใช้ในอนาคต อีกทั้งต้องรู้จักประหยัด คือลดต้นทุนในการผลิต เช่นการใช้ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืช จากสารสกัดธรรมชาติ

ซึ่งเป็นการรักษาสุขภาพ และสภาพแวดล้อมที่ดี ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าจะต้องปลูกจิตสำนึกของประชาชนพึ่งตนเองตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจพอเพียง” สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลงานวิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ปัญหาด้านการจัดเก็บข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน จปฐ. ในทุกระดับครัวเรือนที่แสดงถึงความจำเป็นของคนในครัวเรือน หมู่บ้าน ตำบล พบว่าข้อมูลมีความคลาดเคลื่อนสูงไม่ตรงกับความเป็นจริงเพราะประชาชนมีความคิดว่าถ้ามีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. จะได้สิทธิการช่วยเหลือจากทางรัฐบาล ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ท้องถิ่น และประชาคม ต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาด้านการจัดเก็บข้อมูลที่ถูกต้องและต้องความเป็นจริงมากที่สุด

1.2 ปัญหาด้านอายุ ผู้ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ในตำบลหนองพิกุล พบว่ามีอายุตั้งแต่ 61 ปีขึ้นไป เป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งบางรายได้ไม่สามารที่จะพัฒนาและส่งเสริมอาชีพได้เพราะสุขภาพร่างกายที่ไม่แข็งแรง และมีความพิการที่ซ้ำซ้อน ต้องได้รับการช่วยเหลือด้านการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคม ตามพระราชบัญญัติการคุ้มครองผู้สูงอายุ ผู้พิการ จะได้รับการช่วยเหลือและดูแลจากชุมชน และได้สิทธิในการคุ้มครองจากทางรัฐบาล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development) เพื่อหายุทธศาสตร์หรือ แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมในบริบทของตำบล อำเภอ และนำไปปรับใช้ในหมู่บ้าน ชุมชน องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น พร้อมทั้งหน่วยงานอื่นๆ ต่อไป